

336.177.18:631.11

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ГАРАНТІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

А. Вознюк, асистент

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Розвиток економіки під впливом ринкових механізмів загострив проблему підтримання економічної безпеки. При цьому захист слід вибудовувати на регіональному рівні у зв'язку зі специфікою кожного окремого регіону. Сучасні механізми економічної нестабільності в Україні й особливості державного регулювання економіки вимагають формування дієвих чинників, які сприятимуть економічній безпеці як регіону, так і держави. Найбільший інтерес з огляду на це становить забезпечення економічної безпеки регіону за допомогою гарантування фінансової стійкості підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у теоретичне обґрунтування сутності стійкого функціонування підприємства у сучасних умовах господарювання зробили такі вчені, як О.В. Ареф'єва, Є.М. Боршук, В.О. Василенко, О.М. Гончаренко, В.М. Гриньова, В.Л. Дикань, В.Л. Іванов, Т.С. Клебанова, Г.В. Козаченко, В.В. Коваленко, Р.О. Костирко, Л.А. Лахтіонова, Л.О. Лігоненко, В.С. Пономаренко, В.А. Предборський, О. В. Расвнева, О.М. Тищенко, Г.В. Савицька, та ін. Проте невирішеними залишилися питання визначення впливу територіальних, природних особливостей розміщення підприємств на показники їх стійкості.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження стало:

1. Розрахувати основні показники фінансової стійкості для сільськогосподарських підприємств, що знаходяться у різних природно-кліматичних умовах.

2. Порівняти їх значення із загальноствановленими з метою можливого коригування у зв'язку з особливостями місця розташування.

Виклад основного матеріалу. Термін «фінансова безпека підприємства» є порівняно новим у сучасній господарській практиці. Це комплексне поняття, що формується під впливом багатьох чинників. Основними складовими є фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність і прибутковість діяльності. Одним із чинників фінансової стійкості підприємства і прямого впливу на його фінансову безпеку є ефективне управління вартістю і структурою капіталу [1].

Фінансова безпека кожного підприємства безпосередньо впливає і на економічну безпеку цілого регіону, адже фінансова стійкість є одним із найважливіших показників роботи підприємства, що визначає наявність фінансів, які є основним ресурсом для наповнення бюджету й стабільної діяльності.

Саме одержаний прибуток дає змогу підприємству розвиватися, а розвиток у свою чергу забезпечує економічну безпеку тієї території, де воно розташоване. Визначення меж фінансової стійкості належить до найважливіших економічних проблем в умовах ринкової економіки, оскільки недостатня фінансова стійкість

може призвести до неплатоспроможності організації, а надлишкова — перешкоджатиме розвитку, обтяжуючи витрати зайвими запасами і резервами.

Кожне підприємство має визначити власну межу фінансової стійкості, щоб забезпечити платоспроможність і водночас уникнути зайвих витрат на утримання запасів і резервів, не допустити недоотримання прибутку і гальмування темпів розвитку. Для цього необхідно виробити комплексний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства, який би дійсно давав змогу керівництву виявляти слабкі місця та приймати правильні управлінські рішення.

Поняття фінансової стійкості чітко характеризує Г.В. Савицька, яка зазначає, що «фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність і інвестиційну привабливість у межах допустимого ризику» [2, с. 519]. Професор В.М. Ячменьова [3, с. 64] зазначає, що, незважаючи на відмінності в підходах до визначення стійкості підприємств і способів її оцінки, можна стверджувати, що це одна з найважливіших характеристик стану підприємства, яка забезпечує стабільність його діяльності з позиції довгострокової перспективи.

Отже, фінансова стійкість повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який, з одного боку, відповідає вимогам ринку, а з іншого – потребам розвитку самого підприємства. Сутність фінансової стійкості визначається, окрім іншого, ефективним формуванням, розподілом, використанням фінансових ресурсів, а форми її прояву можуть бути різні.

Науковець М.Н. Крейніна доходить висновку, що фінансова стійкість – одна з характеристик відповідності структури джерел фінансування в структурі активів. На відміну від платоспроможності, яка оцінює оборотні активи і короткострокові зобов'язання підприємства, фінансова стійкість визначається на основі співвідношення різних видів джерел фінансування і його відповідності складу активів [4]. Дослідники М.С. Абрютіна та А.В. Грачов стверджують, що фінансова стійкість є не що інше, як надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадків ринкової кон'юнктури й поведження партнерів. Основною ознакою стійкості вважають наявність чистих ліквідних активів, які становлять різницю між усіма ліквідними активами й короткостроковими зобов'язаннями на той або інший момент часу [5].

До ендогенних чинників належать: адекватність капіталу, якість активів, рівень менеджменту, рівень рентабельності, ліквідність балансу, платоспроможність. Їх вважають загальними для всіх підприємств, оскільки вони впливають на досягнення прийнятного рівня фінансової стійкості.

Для фінансування діяльності достатньо лише власного капіталу, що, звичайно, забезпечує підприємству найвищу фінансову стійкість, але тоді обмежуються темпи його розвитку й не використовуються додаткові фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал. Це пов'язано з тим, що власний капітал за своїм розміром обмежений, а відсутність позикового капіталу не

дає змоги забезпечити формування необхідного додаткового обсягу активів у періоди сприятливої кон'юнктури ринку.

Розрахунок показників фінансової стійкості повинен відображати співвідношення власного і позикового капіталу, темпи накопичення власного капіталу в результаті поточної, інвестиційної та фінансової діяльності, достатнє забезпечення запасів власними джерелами з урахуванням галузевої належності та особливостей природно-кліматичних умов. Оскільки сьогодні ще не вироблено чітких та оптимальних нормативних показників оцінки фінансової стійкості для конкретних галузей економіки та немає диференціації їх залежно від зонального розташування, розрахуємо показники фінансової стійкості для сільськогосподарських підприємств Волинської області, що розташовані у різних природно-кліматичних умовах та порівняємо отримані значення із встановленими вченими-економістами з метою виявлення відхилень (табл. 1, 2).

Підприємства, дані річної звітності яких брали для розрахунку, є типовими і відображають рівень господарювання у Поліській, Лісостеповій та перехідній природно-кліматичних зонах. Як бачимо, підприємства Лісостепової та перехідної зон працюють переважно за рахунок власних коштів, водночас у Поліській існують більше за рахунок позичених і залучених. Коефіцієнт фінансової залежності має позитивну динаміку до спадання знову ж таки лише у підприємств Лісостепової та перехідної зон. Цього й слід було очікувати, адже показник є оберненим до попереднього. Тому за зростання коефіцієнта фінансової незалежності цей коефіцієнт спадає.

Коефіцієнт заборгованості показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок позикового капіталу. Зростання цього показника свідчить про посилення залежності підприємства від кредиторів, тобто про зниження його фінансової стійкості.

Таблиця 1

Коефіцієнти фінансової стійкості, запропоновані вченими для її визначення

Коефіцієнт	Норматив	Савицька Г.В.	Шеремет О.Д.	Бланк Г.О.	Ковальов В.В.	Яріш О.В.	Костирко Р.О.
Показники автономії							
Коефіцієнт автономії	> 0,5	-	+	+	+	+	+
Коефіцієнт фінансової залежності	< 2	-	-	+	+	+	+
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	< 0,6	-	+	+	-	-	+
Показники маневрування							
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	> 0,5	-	-	+	-	+	+

Показники майна							
Коефіцієнт реальної вартості майна	> 0,5	-	+	-	-	+	-

Таблиця 2

Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості

Коефіцієнт	ФГ «Олко» (Полісся)			СГПП «Рать» (Лісостеп)			ФГ «Соломія» (Перехідна)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Показники автономії									
Коефіцієнт автон.	38,9	38,3	20,3	84,9	88,4	86,1	75,6	74,8	84,6
Коефіцієнт фін. залежності	2,57	2,6	4,93	1,18	1,13	1,16	1,32	1,34	1,18
Коефіцієнт короткостр. заборг.	0,02	0,02	0,36	0,03	0,03	0,05	0,32	0,33	0,19
Показники маневрування									
Коефіцієнт маневрування власних оборотних коштів	0,68	0,65	0,66	0,63	0,61	0,69	0,85	0,87	0,76
Показники майна									
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,29	0,32	0,12	0,32	0,36	0,27	0,11	0,1	0,28

Майже в усіх підприємств простежуємо тенденцію його зростання. Забезпечення власних поточних активів власним капіталом є гарантією стійкості фінансового стану за нестійкої кредитної політики. Високі значення коефіцієнта маневрування позитивно характеризують фінансовий стан. Цей коефіцієнт визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість операційної діяльності засобами виробництва. Розрахунки свідчать, що значну частину власного капіталу всі підприємства спрямовують на забезпечення безперервного виробництва та збільшення швидкості обороту фінансових ресурсів.

Коефіцієнт реальної вартості майна визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість операційної діяльності засобами виробництва. Ми бачимо, що всі підприємства мають показники, нижчі від оптимальних. Тому слід більше коштів вкладати у розширення виробничої бази.

Висновки. Сільське господарство вирізняється яскраво вираженою сезонністю, значним розривом між часом виробництва і робочим періодом. Це призводить до уповільнення оборотності коштів, поступового наростання витрат до короткочасного періоду масового виходу продукції, нерівномірності надходження виручки від продукції, порівняно високих норм сезонних запасів, великого обсягу незавершеного виробництва та ін. Значні відмінності у природних особливостях різних кліматичних зон вимагають особливого порядку нормування оборотних

засобів, фінансування й кредитування відтворення основних та оборотних фондів, формування власного та позикового капіталу. Проведені розрахунки показали, що підприємства, розміщені у Поліській природно-кліматичній зоні мають значно нижчі від оптимальних показники. Вони гірше забезпечені власними ресурсами, а отже, їм важче отримати позики та залучити інвестиції.

Відсутність належного фінансування засобів виробництва разом із нижчою урожайністю та валовим збором ставить питання про погіршення фінансової та продовольчої безпеки всього регіону. Отже, вкрай важливо розробити та затвердити оптимальні значення показників фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств для різних природно-кліматичних зон. Така диференціація дасть змогу керівництву підприємства, потенційним інвесторам, кредитним установам та профільним адміністративним керівникам якісніше оцінювати стан сільського господарства, швидше реагувати на негативні тенденції та вживати необхідні заходи.

Бібліографічний список

1. Пойда-Носик Н. Н. Управління вартістю і структурою капіталу підприємства як елемент фінансової безпеки / Н. Н. Пойда-Носик, Л. В. Петришинець // *Фінанси України*. – 2010. – № 6. – С. 117–124.
2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – [3-тє вид., перероб. та доп.]. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
3. Ячменьова В. М. Ідентифікація стійкості діяльності промислових підприємств : [монографія] / В. М. Ячменьова. – Сімферополь : ДОЛЯ, 2007. – 384 с.
4. Крейнина М. Н. Финансовая устойчивость предприятия: оценка и принятие решений / М. Н. Крейнина // *Финансовый менеджмент*. – 2001. – №2. – С. 32–36.
5. Абрютин М. С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / М. С. Абрютин, А. В. Грачев . – М. : Дело и Сервис, 2001. – 272 с.

Вознюк А. Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств як гарантія економічної безпеки регіону

Досліджено значення поняття фінансової безпеки. Показано залежність між поняттями фінансової безпеки та фінансової стійкості. Розраховано значення показників фінансової стійкості для сільськогосподарських підприємств, що знаходяться в різних природно-кліматичних зонах господарювання. Проведено порівняння їх із загальноствановленими вченими-науковцями. Запропоновано визначення оптимальних значень груп показників для кожної із цих природно-кліматичних зон замість однієї загальної.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова безпека, власний капітал, сільськогосподарське підприємство, природно-кліматична зона, позикові кошти.

Voznyuk A. Farm enterprise financial stability as a regional economic guarantee

The article investigates the meaning of the concept of financial safety. Here is estimated the meaning of the financial safety showings that are located in different natural-climatic business zones. Compared with data generally accepted by scientists. Suggested determination of the optimal values of sets of indicators for each of these natural-climatic zones instead of general one.

Key words: financial stability, financial safety, equity, farm enterprise, natural-climatic zone, loan proceeds.

Вознюк А. Финансовая устойчивость сельскохозяйственных предприятий как гарантия экономической безопасности региона

В статье исследовано значение понятия финансовой безопасности. Приведена зависимость между понятиями финансовой безопасности и финансовой устойчивости. Рассчитано значение показателей финансовой устойчивости для сельскохозяйственных предприятий, находящихся в различных природно-климатических зонах хозяйствования. Проведено сравнение их с общеустановленными учеными-исследователями. Предложено определение оптимальных значений групп показателей для каждой из этих природно-климатических зон вместо одной общей.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, финансовая безопасность, собственный капитал, сельскохозяйственное предприятие, естественно-климатическая зона, заемные средства.